

Sprogdata

Digitalt iagttagelses- og evalueringsmateriale

Af Jette Løntoft

Dansklærerforeningen

Denne udgave af *Sprogdata* er et medlemseksempplar og må derfor udelukkende anvendes til privat brug.

Alle sider er forsynet med et vandmærke der gør opmærksom på at materialet kun må anvendes til privat brug.

Jette Løntoft

Sprogdata. Digitalt iagttagelses- og evalueringsmateriale

© Forfatteren og Dansk lærerforeningens Forlag A/S, 2004

1. udgave

Mekanisk, fotografisk eller anden form for gengivelse eller mangfoldiggørelse er kun tilladt efter gældende COPY-DAN-aftaler.

Grafisk produktion & design: QuoteDesign

ISBN 87 7996 050 2

www.dansklf.dk

Medlemseksemplar. Skal materialet bruges til undervisning, kan det købes for kr. 400 (ekskl. moms) for fri kopiret på **www.dansklf.dk** eller ved henvendelse til:

Dansk lærerforeningens Forlag A/S

Salg og Distribution

tlf.: 4492 5995

fax: 4992 7749

mail: salg@dansklf.dk

Forord

Sprogdata er udarbejdet i tilknytning til *Dansksfidusen og klassens tosprogede elever*, som udkom i 2003. *Sprogdata* var oprindeligt udelukkende tænkt anvendt i indskolingen, men tosprogede elever har både behov for og krav på at blive undervist i dansk som andetsprog i hele skoleforløbet, og derfor har lærere, som underviser tosprogede elever, brug for at gennemføre iagttagelser og evalueringer af deres tosprogede elevers andetsprogskompetencer i hele skoleforløbet.

Efter udgivelsen af *Sprogdata* fik jeg en række henvendelser fra lærere, som efterlyste iagttagelses- og evalueringmateriale, som kunne anvendes uden for indskolingen. Det har derfor været naturligt at foretage en udvidelse og nytænkning af *Sprogdata* med det formål at give et fagligt bud på et iagttagelses- og evalueringmateriale til anvendelse fra 0.-10. klasse. Til iagttagelse og evaluering i modtagelsesklasser eller hos helt nytilkomne elever, som støttes gennem andre modtagelsesklasselignende foranstaltninger, anbefales *Evaluerings- og udslusningsmateriale*, udarbejdet af Århus Kommunale Skolevæsen. Materialet er specielt fremstillet til dette formål kan downloades på www.ufe.dk.

I denne nye udgave af *Sprogdata* har jeg indarbejdet erfaringer fra den tidligere udgave af *Sprogdata*. Det er for den enkelte elev af umådelig stor betydning, at de evalueringer, som skal danne grundlag for den videre undervisning i dansk som andetsprog, gennemføres og vurderes på så fagligt et forsvarligt grundlag som muligt. Dette faglige grundlag er søgt formidlet i materialets mere teoretiske afsnit samt i vejledningerne til de enkelte skemaer. Det er derfor vigtigt at man læser hele *Sprogdata*, vejledningerne såvel som skemaer, i dets fulde længde, inden man laver den første iagttagelse.

I *Dansksfidusen og klassens tosprogede elever* kan man læse mere om mit pædagogiske ståsted og om de teorier om sprog og sprogtilegnelse, som *Sprogdata* bygger på.

Jette Løntoft
Skødstrup, 2004

Indhold

Om <i>Sprogdata</i> – en kort præsentation af materialet	5
Om iagttagelse og evaluering af dansk som andetsprog	6
Skema 1 – vejledning og kopimaterialer til kortlægning af de muligheder for tilegnelse af dansk som andetsprog, som eleven har haft inden skolestarten	10
Skema 2 – vejledning og kopimaterialer til iagttagelse og evaluering af elevens ordforråd set i relation til ordforrådet i undervisningens sprog	15
Skema 3 – vejledning og kopimaterialer til iagttagelse og evaluering af det grammatiske system i elevens mellemsprog	18
Skema 4 – vejledning og kopimaterialer til iagttagelse og evaluering af syntaksen i elevens mellemsprog	24
Skema 5 – vejledning og kopimaterialer til iagttagelse og evaluering af elevens kommunikationsstrategier og kommunikationslyst	26
Om vurdering af og undervisningsplanlægning ud fra iagttagelses- og evalueringresultater	30

Om Sprogdata

Sprogdata er et fleksibelt pædagogisk iagttagelses- og evalueringsmateriale til iagttagelse og evaluering af udvalgte dele af tosprogede elevers andetsprogstilegnelse:

- Ordforråd set i relation til ordforrådet i undervisningens sprog (skema 2).
- Grammatisk system i elevens mellemsprog hvad angår ordklasser (skema 3) og syntaks (skema 4).
- Kommunikationsstrategier (skema 5).
- Kortlægning af de muligheder barnet har haft for at tilegne sig dansk som andetsprog inden skolestart (skema 1).

Sprogdata postulerer altså ikke at kunne vurdere en tosproget elevs samlede sproglige kompetencer, idet materialet alene er udarbejdet med henblik på iagttagelse og evaluering af ovennævnte dele af elevens andetsprogskompetencer.

Betegnelsen et fleksibelt pædagogisk iagttagelses- og evalueringsmateriale er valgt for at understrege, at

- materialet er udarbejdet til iagttagelse og evaluering af den tosprogede elevs udbytte af den gennemførte undervisning i dansk som andetsprog. Iagttagelsen og evalueringen tager således i vid udstrækning sit udgangspunkt i det sprog, eleven har haft behov for og mulighed for at tilegne sig i den gennemførte undervisning. Når der skelnes mellem "har haft behov for" og "mulighed for" skyldes det, at tosprogede elever i undervisningens sprog ofte møder ord og vendinger, som de endnu ikke har tilegnet sig. Hvis lærerne ikke er opmærksomme på dette forhold, inddrages arbejdet med disse ords betydning ikke i undervisningen. Resultatet er, at anvendelsen af ordene og vendingerne i undervisningen ikke fører til sprogtilegnelse, men derimod desværre ofte bliver en barriere mellem eleven og undervisningens indhold. Det højest prioriterede mål med *Sprogdata* er at forhindre, at sådanne sproglige barrierer udvikler sig, fordi de er ensbetydende med, at elevens udbytte af skolegangen minimeres i meget betydelig grad.
- resultaterne af gennemførte iagttagelser og evalueringer altid skal tænkes ind i den videre planlægning af undervisningen i dansk som andetsprog. En iagttagelse og evaluering, som ikke anvendes konstruktivt i undervisningsplanlægningen, er dybest set spild af tid.
- at materialet er fleksibelt, fordi indholdet i materialets skemaer (undtaget herfra er skema 1) skal hentes i den gennemførte undervisning i dansk som andetsprog. Populært sagt skræddersyes skemaerne af læreren, så de kan passe til den konkrete iagttagelses- og evalueringsopgave på alle klassetrin.
- gennemførelsen af materialets forskellige iagttagelser kan (og bør) fordeles mellem den enkelte tosprogede elevs lærere, så ansvaret for og indsigten i elevens andetsprogskompetencer ikke placeres hos én enkelt af elevens lærere, typisk dansk- og/eller klasselæreren.

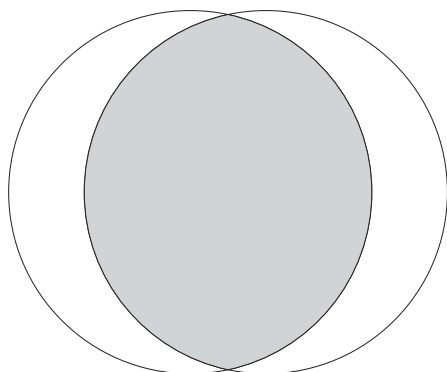
Om iagttagelse og evaluering af dansk som andetsprog

Det overordnede formål med enhver pædagogisk iagttagelse og evaluering af tosprogede elevers andetsprogstilegnelse er at få et bedre og mere præcist grundlag for at kunne tilrettelægge og gennemføre en kvalificeret undervisning, der er målrettet den enkelte elevs behov for støtte til sin andetsprogstilegnelse.

Det sete afhænger af øjnene, der ser

Det er i forbindelse med iagttagelse og evaluering af tosprogede elevers andetsprog vigtigt, at iagttageren har en basal viden om sprogtilegnelse og især andetsprogstilegnelse for at undgå (betydelige) fejltolkninger. De hyppigste og største fejltolkninger opstår, når iagttageren ikke har den fornødne faglige indsigt i tilegnelsen af et andetsprog og derfor fx sammenligner den tosprogede elevs andetsprogskompetencer med danske elevers modersmålskompetencer. Det er således vigtigt at være bevidst om, at

- al sprogtilegnelse – modersmål såvel som andetsprog – er betinget af de muligheder og behov for sprogtilegnelse, som eleven har mødt. Alle mennesker kan gøres sprogligt uformående. Det handler blot om fx at vælge et semantisk område, som vedkommende aldrig har haft mulighed og/eller behov for at tilegne sig. Et eksempel kan være, at vi er mange, som aldrig er blevet helt fortrolige med de latinske fagudtryk inden for det grammatiske område. De fleste af os har mødt ordene mange gange, men vores behov for at erstatte de danske udtryk med de latinske har åbenbart ikke været så stort, at der er sket en fuldstændig tilegnelse. Alligevel anser vi ikke os selv for at være generelt sprogsvage. Eksemplet er godt at have i baghovedet, når man evaluerer andre menneskers sprog.
- tosprogede elevers sproglige kompetencer er fordelt på to sprog, godt nok med en betydelig fællesmængde, men også med to forskellige delmængder, som afspejler forskellene i de muligheder og behov, som eleven har mødt i de to forskellige sproglige domæner, modersmålsdomænet og andetsprogsdomænet. Det er vigtigt at være bevidst om, at sproglige iagttagelser og evalueringer, som alene omfatter andetsproget, kun giver et indblik i en del af elevens samlede sproglige kompetencer.

- der er forskel på ord- og begrebstilegnelse. Hvis en elev har tilegnet sig et ord med tilhørende begrebsdannelse på modersmålet, skal der populært sagt kun ske en oversættelse af ordet til det danske ord, så følger begrebsdannelsen fra modersmålet automatisk med.
- der i tilegnelsen af et andetsprog optræder et mellemsprog (intersprog), som er et midlertidigt grammatisk system, som er i konstant udvikling på vej mod andetsprogets grammatiske normer. Mellemsproget er systematisk, foranderligt og variabelt.
- det kan være en fordel at have indsigt i forskellige modersmåls grammatiske strukturer, fordi de – ofte ubevidste – erfaringer, eleven har fra sit modersmål, kan spille en rolle i elevens mellemsprogsudvikling. Graden og omfanget af denne påvirkning er et diskuteret emne i faglige kredse, men der er ingen tvivl om, at specielt sent tilkomne tosprogede elever, som har en vis uddannelse med fra hjemlandet, kan have fordele af sammenligninger mellem modersmålets og andetsprogets grammatiske opbygning.
- der ikke kan laves aldersrelaterede normer for tilegnelsen af et andetsprog, idet det er karakteristisk for andetsprogstilegnelsen, at alderen for andetsprogstilegnelsens start – i modsætning til modersmålstilegnelsen – er meget individuel og dermed forskellig.

Der skal to til¹

Ud over den faglige viden om dansk som andetsprog er det særdeles vigtigt, at iagttageren er meget bevidst om sin egen rolle i iagttagelsessituationen. I nogle iagttagelsessituationer fungerer iagttageren samtidig som samtalepartner for den elev, der iagttages.

Hvis man ikke har en klar forestilling om sin egen rolle, kan man komme til at sende signaler, som får eleven til at stivne sprogligt og derved ikke turde eksperimentere, men derimod hele tiden holder sig til det sikre, ofte med meget korte stereotyp opbyggede ytringer til følge. En sådan iagttagelse har selvsagt en meget begrænset pædagogisk værdi, fordi eleven på grund af samtalepartnerens signaler mister lysten til kommunikation. Dermed får iagttageren ikke mulighed for at iagttage de områder, hvor eleven aktuelt er ved at videreudvikle sine sproglige kompetencer og netop derfor endnu ikke oplever at have "sprogligt fast grund under sig".

I det hele taget er det vigtigt altid at være opmærksom på sin egen rolle i den sproglige interaktion med tosprogede elever, idet det er af stor betydning for elevernes andetsprogstilegnelse, at de oplever den kommunikative åbenhed, imødekommenhed, og hjælpsomhed, som har så stor betydning for både deres kommunikationslyst og mod til at afprøve sproglige hypoteser gennem eksperimenter med forskellige sproglige udtryksformer.

Ting ta'r tid

Tidsforbrug contra udbytte er et dilemma ved al iagttagelse af sprog. Sprog er et

¹ Line Møller Daugaard *Der skal to til – om historiefortælling i sproglig vurdering af dansk som andetsprog*, Danmarks Pædagogiske Universitets Forlag, 2003

uhyre komplekst kommunikationssystem, som indeholder mange delelementer. Dermed er der også rigtig mange forskellige iagttagelsesmuligheder, som hver for sig kan være nyttige i relation til at støtte tosprogede elevers sprogtilegnelse.

Udarbejdelsen af sproglige iagttagelsesmaterialer er derfor i vid udstrækning et spørgsmål om til- og fravalg af iagttagelsesmuligheder, da det ellers bliver tidsmæssigt uoverkommeligt at gennemføre en iagttagelse. Det materiale, som i løbet af et øjeblik kan kortlægge en tosproget elevs aktuelle og præcise behov for støtte til sin andetsprogstilegnelse, er nemlig en utopi.

Målet for udarbejdelsen af *Sprogdata* har været at konstruere et materiale, hvor forbruget af tid står mål med det pædagogiske udbytte, der opnås. For yderligere at tilgodese det tidsmæssige pres, som desværre får en del lærere til på forhånd at fravælge at gennemføre iagttagelser og evalueringer af deres tosprogede elevers andetsprogskompetencer, er rækkefølgen i skemaerne 2-4 opstillet med det højest prioriterede iagttagelses- og evalueringsområde først. At iagttagelse og evaluering af elevens ordforråd helt bevidst er prioriteret som det vigtigste område fremgår delvis af det følgende afsnit, men årsagen er også at finde i det tidligere nævnte højest prioriterede mål med *Sprogdata*, nemlig at forhindre, at sproglige barrierer udvikler sig til ofte ubodelig skade for elevens udbytte af skolegangen. Endelig er ordforrådsiagttagelsen så tidsmæssigt overkommelig og let tilgængelig, at de positive erfaringer, den kan give en ny "sprogiagttager", forhåbentlig kan give lyst til at fortsætte med de følgende iagttagelsesområder. Den valgte prioritering er nemlig ikke udtryk for, at nogle af de valgte iagttagelses- og evalueringsområder er overflødige, tværtimod.

Endelig er det vigtigt at understrege, at *Sprogdata* hverken kan eller skal stå alene. *Sprogdata* er et redskab, som tænkes anvendt i samspil med *Fælles Mål for dansk som andetsprog*, som siden 1. august 2003 har været det gældende arbejds- og styringsredskab inden for fagområdet.

Sprogdata kan yderligere suppleres gennem anvendelsen af quizzer som et hverdagsiagttagelsesredskab samt i de ældre klasser med elevens skriftlige arbejder, som kan indgå som et oplagt evalueringsgrundlag. Anvendelsen af quizzer og elevens skriftlige arbejder omtales senere i vejledningerne til de enkelte skemaer.

Iagttagelse og evaluering efter indførelsen af § 4a

Indførelsen af § 4a har i mange kommuner i betydelig grad ændret de krav, de tosprogede skolebørns andetsprogstilegnelse stiller til skolen. For år tilbage, hvor mange tosprogede i indskolingen ikke var kommet ret langt i deres andetsprogstilegnelse, og hvor der løbende var tilgang af nyttilkomne tosprogede elever, var mellemsprogsanalyser ofte det højest prioriterede redskab i iagttagelsen af, hvor en tosproget elev aktuelt var i sin tilegnelse af dansk som andetsprog. Derfor var undervisningen i dansk som andetsprog også i betydelig grad lagt an på, at eleverne fik tilegnet sig andetsprogets grammatiske regler. Iagttagelser og undervisning smitter selvfølgelig af på hinanden på godt og ondt, hvilket det også er vigtigt at være meget opmærksom på.

I dag, hvor mange tosprogede børn har modtaget den særlige sprogstøtte snart i op til 3 år inden skolestarten, og hvor der i det hele taget er stor opmærksomhed på tosprogede småbørns andetsprogstilegnelse, har mange tosprogede skolebe-

gyndere et andetsprog, som i hvert fald på overfladen (udtale, grammatik og sætningsdannelse) lyder "pænt og ret korrekt". Man har i den forbindelse sågar kunnet høre udtalelser gående på, at de tosprogede børn nu taler dansk som børn, hvis modersmål er dansk. Nogle kommuner har endda allerede taget forskud på festen ved at spare på de særlige andetsprogstimer – og det er rent galt. Det kunne friste travle lærere til at følge i skolepolitikernes fodspor og nedprioritere iagttagelser og evalueringer og i værste fald til efterfølgende gradvis at nedprioritere hele fagområdet, som i forvejen desværre aldrig har været specielt højt prioriteret.

Godt begyndt er som bekendt kun halvt fuldendt, og behovet for systematiske iagttagelser og evalueringer af tosprogede elevers andetsprog er ikke blevet mindre, når målet stadig er, at de tosprogede elever tilegner sig de andetsprogskompetencer, som er nødvendige for at klare et uddannelsesforløb. Men fokus for iagttagelser og evaluering skal – i takt med den generelle positive udvikling i skolebegyndernes andetsprogskompetencer – ændres, så områder, som tidligere blev forsumt, nu får den opmærksomhed, som er så påkrævet. Her tænkes især på to hovedområder, nemlig den leksikale kompetence og det nuancerede og varierede sprog. Begge områder er derfor højt prioriteret i *Sprogdata*, hvilket vil fremgå af vejledningerne til skemaerne.

Skema 1

Vejledning og kopimaterialer til kortlægning af de muligheder for tilegnelse af dansk som andetsprog, som eleven har haft inden skolestarten.

Lærervejledning

En god skolestart er af stor betydning for alle børn, men da sproget er undervisningens vigtigste redskab, udgør de tosprogede børn en elevgruppe, som kræver særlig omsorg i forbindelse med skolestarten. Denne omsorg gives mest hensigtsmæssigt ved, at den/de voksne, som har ansvaret for det tosprogede barns undervisning, har sat sig bedst muligt ind i hvilke andetsprogskompetencer, barnet har, allerede inden barnet begynder i skole.

Den landsdækkende evaluering af § 4a (den særlige sprogstøtte til tosprogede småbørn) viste, at den viden om det enkelte tosprogede barns sprog, der var opbygget inden for § 4a, desværre i alt for ringe omfang bliver videreformidlet til skolen i forbindelse med barnets skolestart. I flere kommuner arbejder man derfor aktuelt med projekter, som har til formål bl.a. at sikre, at værdifuld pædagogisk viden ikke går tabt ved overgangen fra daginstitution til skole.

Skema 1 er beregnet til indsamling af oplysninger, som det er vigtigt, at skolens voksne har kendskab til, inden det tosprogede barn har sin første skolegang.

Korte kommentarer til nogle af spørgsmålene til forældrene

Spørgsmål 2: Vær opmærksom på, at børn sagtens kan have to modersmål, hvis forældrene har talt hver sit modersmål med barnet. Vær ligeledes opmærksom på, om barnets modersmål er et skriftsprog.

Spørgsmål 3: Forklar forældrene, at det godt kan være, at skolen/lærerne ønsker at anvende tolk til længere forældresamtaler, selv om de selv mener at kunne klare sig uden. Forklar, at jeres ønske i de tilfælde skyldes jeres behov for at være 100% sikre på at blive forstået og forstå helt, hvad de siger, da det er jeres ansvar, at der ikke opstår misforståelser.

Spørgsmål 5: Det er en overordnet regel, at forældre skal anvende det sprog i kontakten med deres børn, som de selv taler bedst og helst vil bruge. Det er nemlig det sprog, som de kan være de bedste sprogmodeller på, og som vil give den bedste og mest ubesværede sproglige kontakt med deres børn. Sproget vil i langt de fleste tilfælde være forældrenes eget modersmål. Det er meget vigtigt ikke at anbefale, at forældre udelukkende skal tale dansk med deres børn. Men hvis forældrene er gode til dansk, har de selvfølgelig gode muligheder for af og til at støtte deres børns andetsprogstilegnelse aktivt. Vær også opmærksom på, at tosprogede har tre forskellige sprogformer at jonglere med: familiens sprog, andetsproget og et blandingssprog. Det sidste optræder, fordi det er naturligt for tosprogede at blande deres to sprog, når det er muligt og/eller nødvendigt; muligt fordi blandingssproget bruges som en form for nuancering, nødvendigt fordi der kan være ord, som alene er tilegnet på et af sprogene.

Spørgsmål 6: Det vil være naturligt at give lidt konkret vejledning, hvis svarene

viser et behov. Vejledningen gives ud fra, hvad der er positivt for barnets sprogtilegnelse, samt hvad det skønnes at være realistisk for forældrene at kunne magte.

Spørgsmål 8: Hvis forældrene ikke ønsker at give deres tilladelse, er det naturligt at spørge om hvorfor – for efterfølgende selvfølgelig at respektere deres afgørelse.

Spørgsmål til forældrene

1.

I hvilket land er jeres barn født? _____

Tidspunkt for ankomst til DK, hvis jeres barn ikke er født i DK: _____

2.

Hvilket/hvilke sprog er jeres barns modersmål? _____

3.

Mener I, at I har behov for tolk til forældresamtaler?

Mor _____

Far: _____

Kan vi kommunikere sammen på dansk i en kontaktbog?

Mor: _____

Far: _____

4.

Der er stor forskel på børns sprogbrug: Nogle taler fra morgen til aften, andre er mere tavse. Hvordan vurderer I jeres barns lyst til at bruge sproget, og hvornår er jeres barn mest aktiv i sin sprogbrug? _____

5.

Hvilket/hvilke sprog anvender I i kontakten med jeres barn? _____

Hvilket sprog/hvilke sprog bruger jeres barn i kontakten med jer?

Har jeres barn derhjemme kontakt med børn/voksne, hvis modersmål er dansk?

I bekræftende fald hvor ofte/hvor meget/i hvilke situationer: _____

Hvilket/hvilke sprog bruger jeres barn, når det leger – alene, sammen med søskende, sammen med andre børn, som det har modersmål fælles med?

6.

Fortæller eller læser I somme tider historier/eventyr for jeres barn?

På hvilket/hvilke sprog?

Ser jeres barn danske børneudsendelser i fjernsynet? _____

7.

Har jeres barn gået i vuggestue/dagpleje/børnehave eller sproggruppe (§ 4a)?

Hvornår startede det i ét af ovennævnte tilbud? _____

Har jeres barn ofte været hjemme på grund af sygdom eller andet?

8.

Når I sammenligner med andre jævnaldrende børn, I kender, hvor god synes I så, at jeres barn er til at bruge sit/sine sprog

modersmålet? _____

dansk? _____

9.

Skal jeres barn gå i SFO/fritidshjem, når det starter i skole?

Deltager jeres barn i fritidsaktiviteter, fx sportsaktiviteter?

Er I interesseret i, at jeres barn kommer til det, hvis det ikke allerede gør det?

Har jeres barn dansktalende venner (veninder/legekammerater), som besøger jer/som jeres barn besøger? _____

10.

Må jeg/vi kontakte jeres barns børnehave/sproggruppe for der at få noget at vide om jeres barns sproglige kunnen? (vis forældrene spørgsmålene til institutionen)

Vi gør det kun, hvis I vil give os nedenstående skriftlige tilladelse.

Til _____

Institutionens navn

Vi giver hermed vores tilladelse til, at vores barns kommende lærere må indhente oplysninger om vores barn _____ sproglige kunnen.

Dato

Underskrift

Til privat brug

Spørgsmål til barnets daglige pædagog i barnets tidligere institution

11.

Er barnet glad for at lytte til fortælling/højtlesning? _____

Hvilke fortællinger/billedbøger har barnet med god forståelse lyttet til?

4-6 eksempler: _____

Kan barnet selv digte historier eller fortælle sammenhængende om en oplevelse, det har haft? _____

Kan du huske om barnet fortæller i nutid, førnutid eller datid? _____

12.

I hvilke situationer er barnet kommunikativt meget aktiv? _____

I hvilke situationer lukker barnet kommunikativt af? _____

13.

Har du lavet systematiske iagttagelser og vurderinger af barnets sproglige kompetencer? _____

Hvilket materiale har du i givet fald anvendt? _____

Må jeg/vi få en kopi af de seneste iagttagelser/vurderinger?

Hvis du ikke har lavet systematiske iagttagelser og vurderinger, vil jeg/vi bede dig om at beskrive barnets sproglige kompetencer, som du oplever dem.

(Jeg/vi er bl.a. interesseret i barnets lyst til kommunikation, i barnets strategier, når det har kommunikationsproblemer samt i konkrete sproglige kompetencer.)

Skema 2

Vejledning og kopimaterialer til iagttagelse og evaluering af elevens ordforråd set i relation til ordforrådet i undervisningens sprog.

Lærervejledning

Ordforrådet er et af de vigtigste iagttagelsesområder – om ikke det vigtigste – i *Sprogdata*, og det er et område, som kræver meget hyppige iagttagelser i alle fag.

Et godt ordforråd er karakteriseret ved, at eleven

- kender mange ord (kvantitet)
- ved meget om det enkelte ord, altså om eleven kender betydningsrelationer, som antonymer, synonymer, homonymer, over- og underbegreber, associationer og fra det tidspunkt, hvor det er relevant, kan læse og stave/skrive ordet (kvalitet)
- kan realisere ordet i sin rette sammenhæng, når eleven har brug for det (kontrol).

Alle tre karakteristika skal indgå i iagttagelserne, som under ingen omstændigheder må udvikle sig til nytteløs gammeldags gloseoverhøring med efterfølgende glosetræning.

Forskellige former for iagttagelse af elevens ordforråd

Fælles for de forskellige metoder er, at udgangspunktet for iagttagelserne altid hentes i det sprog, eleven har mødt i undervisningens sprog. Ordene hentes således fra højtlesningstekster, fra stillede opgaver, fra bøger brugt i undervisningen, fra elevtekster, osv. Det er i udvælgelsen af ord vigtigt at vælge nogle få ord, som man er helt sikker på, at eleven har tilegnet sig den fulde betydning af. Det handler først og fremmest om at sikre, at eleven får nogle succesoplevelser, men elevens forklaringer af de kendte ord indeholder også vigtige iagttagelsesmuligheder i forhold til at iagttage, hvilke forklaringsstrategier eleven vægter, fx forklaringer med inddragelse af antonymer, synonymer, ordet indsat i en sætning, i over- eller underbegrebssammenhæng.

Fælles er også at ordene, som indgår i iagttagelserne, skal repræsentere forskellige ordklasser. Dette er også nævnt i den første udgave af *Sprogdata*, men alligevel udfyldes mange iagttagelsesskemaer, som næsten udelukkende har fokuseret på navneord. Noget kan således tyde på, at det er mest naturligt for os at vælge navneord, men det dur ikke, for der skal være en spredning på forskellige ordklasser.

Det er vigtigt at være opmærksom på, at forskningsbaserede undersøgelser har vist, at der bør være en særlig opmærksomhed på det såkaldte førfaglige ordforråd, som består af de ord, som ligger mellem de mest almindelige og hyppigst forekomne ord (basisordforrådet) og de deciderede fagord, som lærerne altid er omhyggelige med at forklare, fordi ordene er nye for alle klassens elever. I en matematikopgave for 4. klasse optræder fx ordene *levere* og *kassere*, som begge kan placeres i gruppen af førfaglige ord. Ordene optræder i de danske elevers basisordforråd, men ikke nødvendigvis i de tosprogede elevers. Resultatet er, at de tosprogede elever af sproglige årsager ikke kan løse den pågældende opgave, med mindre lære-

ren er opmærksom og husker, at dansk som andetsprog også er en naturlig del af undervisningen i matematik, når der er tosprogede elever i klassen.

Sidst men ikke mindst er det uhyre vigtigt at arbejde med, at eleven oplever ordforrådsiagttagelser som positive og betydningsfulde samtale- og samarbejds-situationer. Tal med eleven om, at iagttagelser af ordforrådet ikke kun handler om evaluering af elevens ordforråd, men i lige så høj grad er lærerens kvalitetsbarometer for undervisningen i dansk som andetsprog.

- Udvælg 10-15 ord efter de ovenfor beskrevne retningslinjer. Ordene indsættes i det følgende skema. Ordene præsenteres ét efter ét, meget gerne både mundtligt og skriftligt og af og til også sat ind i en kontekst. Elevens forklaringer skrives ind i skemaet. Hav papir til rådighed, så eleven eventuelt kan supplere sit verbalsprog med tegninger. Prøv eventuelt at give små hjælpekommentarer, hvis eleven ikke umiddelbart har en forklaring. Hjælpekommentarer noteres på skemaet, så det samlede billede af elevens kompetencer ikke bliver mudret. Slut af med en fælles evaluering, hvor de positive elementer er i fokus. Selve iagttagelsen kan foretages af en lærer fra skolens sprogstøttecenter, men ordene skal altid udvælges af den lærer, som har undervist den pågældende elev i det fagområde, hvorfra ordene hentes.
- I de ældre klasser kan iagttagelsen efterhånden af og til laves som en skriftlig iagttagelse, men kun hvis eleven i forvejen er fortrolig med opgavetyper i den mundtlige form.
- Lav af og til iagttagelser, hvor der fokuseres på forskellige betydningsrelationer:
 - Antonymer (vælg en række ord, fx tyk, stærk, nat, dum, syg, oppe, positivt). Elevens opgave er at nævne de modsatte ord.
 - Synonymer (find andre ord for fx sygehus, villa, fødevarer, forretning).
 - Hvilke forskellige betydninger har fx hane, ende, kort, sød?
 - Kollokationer (eleven skal forklare faste vendinger, fx kast ikke med sten, hvis du selv bor i et glashus, at have sommerfugle i maven).
 - Over-/underbegreber (nævn først et ord, herefter siger eleven over-/underbegrebet).
 - Sammensatte ord (nævn et ord, fx cykel, eleven foreslår herefter sammensætninger).

Grundmaterialet til ovennævnte iagttagelser skal selvfølgelig også hentes fra undervisningens indhold, og igen kan det foregå både mundtligt og skriftligt alt efter elevens aktuelle skriftsproglige kompetencer og fortrolighed med iagttagelsesformen.

- I den sidste form for iagttagelse af elevens ordforråd laves der en forberedt, mundtlig beskrivelse af et ords semantiske indhold. Eleven skal foreslå, hvilket ord, der passer til beskrivelsen. Et par eksempler hentet efter højtlesning af og tekstarbejde med *Konen i muddergrøften* kunne være: "Du kan selv lave det ved at blande jord med lidt vand. Når du træder i det, gør det dine sko snavsede. Hvad er det?" Eller: "Hvad er man, når man ingen penge har? Det er det modsatte af rig?" Vær opmærksom på, at eleven forstår de ord, der bruges i forklaringerne, ellers er opgaven umulig.

Skema til iagttagelse og evaluering af tosprogede elevers ordforråd

Elevens navn _____

Iagttagelsestidspunkt (uge/år) _____

Ord

Elevens forklaring

Ordforklaringer

Elevens forslag

Skema 3

Vejledning og kopimaterialer til iagttagelse og evaluering af det grammatiske system i elevens mellemsprog.

Lærervejledning

Opgaven består i første omgang i at indsamle eksempler på det sprog, som eleven anvender. Det kan gøres på flere forskellige måder:

- Indsamling af sprog i naturlige sprogbrugssituationer. Når man har besluttet, hvilken elev man i den kommende uge vil lave iagttagelser på, sørger man for hele tiden at have let adgang til papir og blyant, og så er det ellers bare med at få noteret indsamlet sprog fra så mange forskellige sprogbrugssituationer som muligt. Når eleven taler med sine kammerater, er sprogligt aktiv i klassens undervisning, fx i makkerarbejde, gruppearbejde eller klasses Diskussioner, eller når læreren selv taler med eleven. Det er en stor fordel, hvis indsamlingsopgaven deles af flere lærere og således spredes over flere fag, da der kan være betydelige udsving. Jo flere ytringer der indsamles, des bedre er grundlaget for den efterfølgende analyse, men 20-30 er et absolut minimum. Hvis elevens sprogbrug er funktionelt i den konkrete kontekst, det anvendes i, foretages ingen særlige notater. Hvis elevens sprog derimod udtrykker et "go'dag mand økseskaft-niveau", laver man forklarende noter til ytringen. Når der er indsamlet tilstrækkeligt med sprog, laves selve evalueringen af elevens mellemsprog ved hjælp af det efterfølgende skema.
- Indsamlingen af sprog kan også ske gennem en direkte samtale mellem iagttageren og eleven. Samtalen kan båndes, eller der kan efter aftale med eleven tages notater. Førstnævnte metode er bedst, sidstnævnte metode har den fordel, at ubehandlede bånd ikke hober sig op på skrivebordet.
- Hos tosprogede elever i de højere klasser kan de skriftlige arbejder indgå som et grundlag for mellemsprogsanalyser. Uanset hvilken indsamlingsmetode der anvendes, er det vigtigt at være opmærksom på, at der er forskel på tale- og skriftsprogsnormer. Den forskel skal selvfølgelig inddrages i evalueringen.

De efterfølgende skemaer udfyldes ved at angive eksempler fra det indsamlede mellemsprog. Der er lavet plads i skemaet til flere eksempler.

Hvor ofte der skal laves mellemsprogsiagttagelser, afhænger af, hvor eleven er i sin andetsprogstilegnelse. En god tommelfingerregel er, at jo flere huller der er i udfyldelsen af nedenstående skema, des oftere bør iagttagelsen gennemføres, for at eleven kan få en optimal støtte til sin andetsprogstilegnelse.

Skema til iagttagelse og evaluering af det grammatiske regelsystem i tosprogede elevers mellemsprog

Elevens navn _____

Iagttagelsestidspunkt (uge/år) _____

Navneord (substantiver)

Anvendelse af kendeordet en	
Anvendelse af kendeordet et	
Ental bestemt	
Flertal ubestemt – forskellige bøjningsformer	
Flertal bestemt – forskellige bøjningsformer	

Udsagnsord (verber)

Nutid	

Bydemåde	
Nutidstillægsform	
Navnemåde	
Sammensatte udsagnsled	

Til privat brug

Tillægsord (adjektiver)

Flertalsbøjning	
Bestemthedsbøjning	
Kønsbøjning	
Gradbøjninger	

Stedord (pronominer)

Personlige stedord	
Tilbagevisende stedord	

Påpegende stedord	
Spørgende stedord	

Hjælpeoversigter

Personlige stedord

1. person, ental: jeg, mig, min, mit, mine
2. person, ental: du, dig, din, dit, dine
3. person, ental: han, hun, den, det, ham, hendes, den, det, hans, hendes, dens, dets
1. person, flertal: vi, os, vores
2. person, flertal: I, jer, jeres
3. person, flertal: de, dem, deres

Tilbagevisende stedord

sig, sin, sit, sine, deres

Påpegende stedord

denne, dette, disse, nogen, noget, nogle, al, alt, alle, man

Spørgende stedord

hvem, hvad, hvis, hvilke

Biord (adverbier)

Bekræftende, benægtende, forbehold.	
Tid, sted	
Årsag, måde, grad	

Tillægsord brugt adverbielt	
--------------------------------	--

Hjælpeoversigter

Bekræftelse: jo, netop

Benægtelse: ikke, aldrig

Forbehold: nok

Tid: snart, da, før, nu, ofte

Sted: her, der, hvor, ned

Årsag, måde, grad: derfor, så, således, forholdsvis, ganske

Forholdsord (præpositioner)

Forholdsord	
-------------	--

Hjælpeoversigt

ad, af, fra, før, til, i, hos, på, under, ved, foran, forbi, med, bag osv.

Bindeord (konjunktioner)

Sideordnende	
Underordnende	

Hjælpeoversigt

Sideordnende: og, eller, men

Underordnende: da, når, fordi, skønt, så, at osv.

Talord (numeralier)

Mængdetal	
Ordenstal	

Til privat brug

Skema 4

Vejledning og kopimaterialer til iagttagelse og evaluering af syntaks i elevens mellemsprog.

Lærervejledning

Opgaven består i første omgang i indsamling af et velegnet iagttagelses- og evalueringsgrundlag. Her anbefales det at lade eleven genfortælle en mindre tekst, gerne med et indhold, som man ved, at eleven er interesseret i, og som selvfølgelig er afpasset efter elevens andetsprogskompetencer og alder. Det kan fx være et meget kort eventyr (*Sødgrøden*, *Prinsessen på ærten*), en gyserhistorie, et sportsreferat, en avisartikel. Det aftales, at eleven – efter at have haft mulighed for at stille eventuelle forståelsesspørgsmål – skal genfortælle teksten. Fordelen ved at anvende genfortælling til denne iagttagelse er, at eleven får såvel indhold som nogle sproglige byggeklodser "foræret" og dermed måske bedre kan koncentrere sig om den sproglige formulering. Hvis eleven hellere selv vil digte en historie, fortælle om sin sommerferie, eller hvad det nu måtte være, kan det selvfølgelig også bruges som iagttagelses- og evalueringsgrundlag.

Når indsamlingsformen er valgt, kommer det næste valg: Vil man bruge diktafon/båndoptager eller forsøge at "lynnedskrive"? Hvis det tekniske udstyr er godt, er optagelsen den langt mest præcise registreringsform, dog med den indbyggede ulempe, at båndet senere skal udskrives. Indsamlingen kan suppleres med råmateriale fra iagttagelses- og evalueringsskema 3.

Hos ældre elever kan man bruge deres skriftlige arbejder. Husk igen, at der er forskel på normer i mundtligt og skriftligt sprog. Til iagttagelse og evaluering af skriftsprog kan der eventuelt anvendes et sætningsskema (*Vision og virkelighed – andetsprogsdidaktik i skolen*, Benny Bang Carlsen, Gyldendal Uddannelse, 2001), men sætningsskemaet er ikke lavet til vurdering af mellemsprog i dansk som andetsprog, hvorfor dette ofte vil være vanskeligt at passe ind i skemaets kategorier. Det kan imidlertid anvendes til at give et indblik i mønstre og variationer i elevens sætningsbygning.

De efterfølgende skemaer udfyldes ved at angive eksempler fra det indsamlede mellemsprog. Der er lavet plads i skemaet til flere eksempler.

Skema til iagttagelse og evaluering af syntaks i tosprogede elevers mellemsprog

Elevens navn _____

Iagttagelsestidspunkt (uge/år) _____

Helsætning med SVO-ledstilling	
Spørgende sætning med VSO-ledstilling – med hv-ord Sideordnede helsætninger	
Helsætning med en efterstillet bisætning	
Helsætning med en foranstillet bisætning	
Helsætning med indskudt sætning	
Sætning indeholdende nægtelse ved anvendelse af fx ikke, ingen, ...	
Gennemsnitlig sætningslængde, antal ord	

Skema 5

Vejledning og kopimaterialer til iagttagelse og evaluering af elevens kommunikationsstrategier og kommunikationslyst.

Ud over de meget kontante og konkrete iagttagelser af elevernes sprogbrug, som indgår i de tidligere skemaer, er det af betydning at være opmærksom på elevernes måde at interagere på i kommunikationssituationer. Derfor indgår iagttagelser af den enkelte tosprogede elevs kommunikationslyst og anvendelse af kommunikationsstrategier som to selvstændige iagttagelsesområder i *Sprogdata*.

Lærervejledning

Kommunikationsstrategier

Eksempler fra iagttagelser gjort i kommunikationssituationer i klassen kan suppleres med iagttagelser fra skema 3. Iagttagelserne indsættes i nedenstående skemaer.

Kommunikationslyst

Man skal som lærer være både opmærksom og forsigtig ved iagttagelse og evaluering af elevs kommunikationslyst, fordi muligheden for fastlåsende fejlvurderinger i høj grad er til stede. Lyst til kommunikation er nemlig langt fra alene afhængigt af en persons sproglige kompetencer. Fx er nogle mennesker meget udadvendte og dermed meget kommunikerende; nogle er mere indadvendte og dermed mere tavse, nogle vægter sproglig korrekthed meget højt og bliver dermed måske væsentligt mindre kommunikerende på andetsproget, end de er på modersmålet; nogle vægter kommunikationen højere end korrektheden og er generelt meget kommunikerende uanset sprog; nogle er meget kommunikerende på tomandshånd eller i mindre grupper, mens de er mere tavse i store grupper; nogle er meget kommunikerende i visse fag/sammen med bestemte lærere, mens de er mere tavse i andre fag/sammen med andre lærere osv. Samlet er det altid en fordel for validiteten, at iagttagelsen og evalueringen af elevens kommunikationslyst foretages af flere lærere med en efterfølgende fællesevaluering. Det er yderligere en fordel at se på iagttagelser og evalueringer af elevens kommunikationsstrategier. Hvis der kan iagttages mange forskellige former for kommunikationsstrategier, vil der generelt kunne konkluderes, at elevens kommunikationslyst ikke er alvorligt påvirket af manglende andetsprogskompetencer, hvilket er den vigtigste årsag til at foretage iagttagelser af elevens kommunikationslyst.

Der er ikke lavet et egentligt iagttagelses- og evalueringsskema til iagttagelse og evaluering af elevens kommunikationslyst.

Skema til evaluering af tosprogede elevers kommunikationsstrategier

Elevens navn _____

Iagttagelsestidspunkt (uge/år) _____

Målsprogsbaserede strategier

<i>Omskrivninger:</i> Eleven forklarer sig ved hjælp af andre ord, fx kaldes en stol for en "sæt dig ned"	
<i>Generalisering:</i> Eleven bruger en upræcis form eller et overbegreb	
<i>Eksemplificering:</i> "Mor Føtex" i stedet for "mor køber ind"	
<i>Omformulering:</i> Eleven stopper op og ændrer sætningskonstruktionen	
<i>Dannelse af nye ord:</i> Eleven opfinder et nyt målsprogsord, fx "skibskylling" i stedet for "måge"	

Ikke-sprogligt baserede strategier

<i>Gestus:</i> Eleven forklarer ved hjælp af fagter	
<i>Mimik:</i> Eleven forklarer ved hjælp af mimik	
<i>Lydefterligning:</i> Eleven forklarer ved hjælp af lydefterligning	
<i>Illustration:</i> Eleven forklarer ved at tegne	

Samarbejdsstrategier

<i>Direkte appel:</i> Eleven spørger samtalepartneren direkte	
<i>Indirekte appel:</i> Eleven efterlyser indirekte hjælp	

Modersmålsbaserede strategier

<i>Lån eller kodeskift:</i> Eleven låner eller skifter til ord fra modersmålet	
<i>Kodeskift med målsprogsudtale:</i> Eleven udtaler et modersmålsord med målsprogsudtale	

Til privat brug

Om vurdering og undervisningsplanlægning ud fra iagttagelses- og evalueringresultater

I vurderingen af iagttagelses- og evalueringsskemaerne er det vigtigt dels at anlægge et udviklings- og ressourcelperspektiv, og dels at lade vurderingen ske på andetsprogets egne præmisser – og ikke ud fra modersmålsstandarder. Der kan som tidligere nævnt ikke laves nogen form for standarder for en andetsprogstiltegnelse, så facitlister findes ikke.

Vurderingerne af skemaerne 3 og 4 sker optimalt over tid, hvorfor iagttagelserne og evalueringerne laves 1-2 gange årligt. I den almindelige andetsprogstiltegnelse, skal mønsteret være, at der udfyldes flere og flere felter med eksempler, som rammer målsprogsnormen, samt at variabiliteten aftager, fordi normsikkerheden er øget. Ved variabilitet forstår man det fænomen, at man kan finde det samme sproglige træk i flere forskellige former. I starten af teksten skriver Ali fx: "*Han har fisket ca. 2 timer.*" og senere: "*Han har fiske ca. halvtime.*" Ali anvender med andre ord såvel formen *har fisket* som *har fiske* som verbalform i førnutid. Ser vi kun på formen *har fiske*, kunne vi få det indtryk, at Ali ikke ved, at der skal *-t* på verberne i førnutid. Men det demteres af formuleringen i starten af tekststudraget, hvor Ali benytter den korrekte form.²

I det nævnte eksempel lettes normtilegnelsen af, at der er en fast regel, som der kan arbejdes med en bevidstgørelse af. På andre områder uden faste regler, fx hvornår verber er stærkt bøjede, vil der præcist som hos modersmålstalende være tale om variabilitet, hver gang en nyt stærkt bøjet verbum tilegnes.

I vurderingen af skema 2, ordforråd er det særdeles vigtigt at være opmærksom på, at der kan være tale om forskellige niveauer for forståelse af et ords semantiske indhold:

- totalt ukendskab demonstreret ved, at eleven opgiver at forklare, eller ved at eleven associerer ud fra ordet på grundlag af rent fonetiske ligheder. Det sidste er karakteristisk for tosprogede elever på et begyndertrin
- genkendelse af ordet, men uden forståelse
- placering af ordet i relevant semantisk netværk
- omtrentlig forståelse eller forståelse af delbetydning
- præcis og nuanceret forståelse i overensstemmelse med indfødt norm.

² *Andetsprogsdidaktik* af Lars Holm og Helle Pia Laursen, Dansk lærerforening, 2000

Eksempler på forskellige ordforklaringer hentet fra forskellige elever i indskolingen

1. skorsten	Er det ikke sådan en? (peger på en mursten) (en ikke sprogbaseret kommunikationsstrategi)
2. skarnbasse	Det er en dyr – dem der sorter
3. skarnbasse	En bille (en præcis ordforklaring ved hjælp af overbegrebet)
4. drøm	Man drømmer i vand. (tydelig fonetisk baseret association til svømmer)
5. halv	Ligesom en gymnastik (her forveksles "halv" med det fonetiske homonym "hal/hallen". Ordet indgik i en iagttagelse af ordforråd i tilknytning til faget matematik)
6. flere	Hvis vi har én, vil vi have flere (begyndende delforståelse)
7. efterår	Det er en måned (delforståelse)
8. trekant	Tegner en trekant (en ikke sprogbaseret kommunikationsstrategi)
9. hotel	Det ved jeg ikke, hvis man ikke har fået en hus (<i>delforståelse</i>)
10. kold	Ligesom det sne
11. mindst	Det ved jeg ikke – hvem der er den større
12. puppe	Ormen bliver til en puppe (placering af ordet i et relevant semantisk netværk)
13. sød	Kender den, men kan ikke sige – sådan god
14. flamingo	Det der med høj ben – den er lidt lyserød

Fælles for de iagttagelser og evalueringer, eksemplerne er hentet fra, er, at det er første gang, eleverne har deltaget i en ordforrådsiagttagelse af denne type. Fælles er imidlertid også, at lærerne blev ret chokerede over resultaterne, idet resultaterne i alle tilfælde viste, at eleverne forstod betydeligt mindre af undervisningens sprog, end deres lærere havde forventet.

Generelt afspejler iagttagelserne tydeligt, at eleverne ikke er vant til at lave ordforklaringer. Et oplagt pædagogisk tiltag er at indføre ordbogsleg som en fast,

hyppig aktivitet i alle fag.³ Ud over det rent læringsmæssige i forhold til de ord, der arbejdes med, vil ordbogsleg bidrage til at give eleverne nogle bedre forklaringsstrategier og dermed en bedre dybdeforståelse af de ord, der arbejdes med.

I den tidlige læseundervisning er iagttagelse og evaluering af ordforrådet i de læsetekster, som skal danne grundlag for tilegnelsen af det visuelle sprog, af stor betydning for at forhindre, at eleverne skal forsøge at knække læsekoden ved hjælp af tekster hvis indhold, de ikke forstår.

I de iagttagelser, hvor ordene også præsenteres i en kontekstuel sammenhæng, skal der sættes fokus på elevernes evne til at inddrage konteksten i en relevant gættestrategi af ordenes betydning. Nødvendigheden af, at der er et samspil mellem iagttagelse/ evaluering og undervisningen, er således meget oplagt inden for det leksikale område. Det gælder i alle fag.

Eksempler på forskellige ordforklaringer hentet fra en elev i 7. klasse. Ordene er hentet fra en tekst, klassen lige har arbejdet med

1. totempæl	Fra indianerne – noget træ (<i>delforståelse</i>)
2. fortolker	Fortæller med dine egne ord
3. hovedperson	Ham, det handler mest om
4. forfængelig	Man bruger meget tid på sig selv – sit udseende (<i>delforståelse</i>)
5. banalt	Besværligt (forkert forståelse)
6. formanende	Det ved jeg ikke
7. besked	(Eleven opgiver at forklare det)
8. faldskærm	Sådan en man bruger, når man hopper ud fra noget (<i>upræcist, delforståelse</i>)
9. misundelse	Jeg vil have det samme
10. fascinerer	Han kan godt lide det
11. havde nær kostet mig livet	Han kunne have været død

³ *Dansktidusen og klassens tosprogede elever*, Jette Løntoft, Dansk lærerforening, 2003, side 52. Se også afsnittet om ordforråd, som rummer flere forslag til undervisning, som har fokus på ordtilegnelsen.

Også for eleven i 7. klasse er det at skulle forklare ords semantiske indhold tilsyneladende en ny opgave. Hans forklaringer er præget af manglende strategier og præcision i de enkelte forklaringer, fx er faldskærmsforklaringen meget upræcis – hopper ud fra hvad, hvor højt fra osv.

Det er en selvfølge, at alle iagttagelser og evalueringer som et led i undervisningen i dansk som andetsprog drøftes meget konkret og grundigt med den iagttagede elev. Der kan ud fra iagttagelserne laves aftaler med eleven om områder, som der skal sættes fokus på i undervisningen i den kommende tid. Samtaler og aftaler afpasses efter den enkelte elevs alder.

Det er ligeledes vigtigt, at lærerteamet – herunder også læreren fra sprogstøttecentret – på teammøder gennemgår gennemførte iagttagelser og evalueringer og i fællesskab uddrager undervisningsmæssige konsekvenser.

Gennemførte iagttagelser anvendes i hele skoleforløbet som det konkrete grundlag for mere præcise informationer til forældre om deres børns andetsprogstilegnelse.

Til privat brug